

■ Ziyadxan Əliyev
Azərbaycan
Respublikasının
eməkdar incəsənət
xadimi, sənətşünaslıq
üzrə fəlsəfə doktoru

30 aprel 2015

WWW.KASPI.AZ

22 NƏRİMAN NƏRİMANOV

İnsanın ona ayrılan ömür payında yeganə qazancının ölümündən sonra onu yaşada biləcəklərin olduğu çoxdan zamanın sınağından çıxıb. Qənaətimizcə, hamının görkəmli dövlət və ictimai-siyasi xadim olmaqla yanaşı həm də yazıçı və həkim kimi tanıdığı Nəriman Nərimanov (1870-1925) da məhz belə şəxsiyyətlərdəndir.

Amma iş elə gətirmişdir ki, vəfatından sonra onun fəaliyyəti kölgədə qalmış, xalqı üçün gördüyü işlərin əsl mahiyyəti ictimaiyyətə açıqlanmamışdır. Yalnız 1972-ci ildə - Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə onun anadan olmasının 100 illiyi qeyd olunmaqla, çoxsaylı xidmətləri etiraf olunmuşdur. Bütün bunlarsa yaradıcı adamların onun həyat və yaradıcılığına olan marağının güclənməsinə və son nəticədə bədii-estetik tutumuna görə diqqət çəkən "Nəriman Nərimanov bədii salnaməsi"nin yaranmasına səbəb olmuşdur.

Etiraf edək ki, bu günkü zaman kəsiyindən ictimai-siyasi təlatümlərlə zəngin olan Azərbaycan tarixinə diqqət yetirdikdə ötən yüzilliyin ilk qərinəsinə təsadüf edən müxtəlif hadisələrdə Nəriman Nərimanovun duyulması yer tutduğunu qabarıq görürük. Heç şübhəsiz, bütün bunlar sonralar onun həyat və yaradıcılığına bədii münasibət bildirmək istəyən yaradıcılar üçün təkanverici etibarlı qaynaq olmuşdur.

Şübhəsiz ki, "Nəriman Nərimanov bədii salnaməsi"nin yaranmasında onun respublikanın paytaxtı Bakı şəhərində xatirə muzeyinin açılışının böyük rolu olmuşdur. 1977-ci ildə ekspozisiyasını geniş tamaşaçı kütlələrinin üzünə açan muzeyin çoxsaylı eksponatları sırasında Azərbaycanın tanınmış fırça və tişə ustalarının maraqlı sənət nümunələri vardı. Bunların arasında Nəriman Nərimanovun fəaliyyət göstərdiyi dövrü və silahdaşlarını əks etdirən bir neçə tablo olsa da, əksəriyyəti bilavasitə onun həyat və yaradıcılığı ilə bağlı sənət əsərləri idi. Bu əsərlərin hamısının 1977-ci ildə yaradıldığına rəğmən demək olar ki, bu

Nəriman Nərimanov təsviri sənətdə

Görkəmli şəxsiyyətin həyat və yaradıcılığını əks etdirən bədii salnamə öz estetik tutumuna görə diqqət çəkir

rəngkarlıq və qrafika əsərləri xatirə muzeyi üçün işlənmişdir.

Bu mənada "V.İ.Lenin" (rəssamı E.Rzaquliyev), "Neft mədənlərində" (rəssamı E.Rzaquliyev), "Oktabr günlərində" (rəssamı E.Rzaquliyev) və "Dostluq" (rəssamı E.Rzaquliyev) adlı tabloları onun silahdaşlarına və dövrünə həsr olun-

muş əsərlər sırasına daxil etmək mümkündür. Mərhum xalq rəssamı Elbəy Rzaquliyevin fırçasına məxsus olan bu tablolar özünəllin realist-gerçəkçi bədii həllinə malik olmaqla, əsrin evvəllərinə xas olan təzadlı situasiyanı kifayət qədər inandırıcı təqdimatına görə yadda qalır...

Bu gün onun Bakıdakı xatirə muzeyinin ekspozisiyasında Nəriman Nərimanov ünvanlı digər əsərlərlə tanış olmaq mümkündür. Onları xronoloji ardıcılıqla dəyərləndirməli olsaq, onda ilk növbədə Ə.Rüstəmovun yağlı boya ilə yaratdığı "N.Nərimanovun işlədiyi Qızılhacılı kəndinin görünüşü" tablosunun adını çəkməliyik. Bizi xəyalən gənc Nəriman Nərimanovun Qori seminariyasının məzunu kimi müəllim işlədiyi 1890-cı ilə qaytaran bu mənzərədə duyulması gerçəkliliklə təsvir olunan kənd motivində bədii inandırıcılığa kökləndiyindən əsər bu gün həm XIX yüzilliyin

sonlarının görüntüsü kimi, həm də tarixi əhəmiyyət daşıyır.

Gənc müəllimin bir il sonra artıq Bakıda - kişi gimnaziyasında fəaliyyətinin bədii tərənnümünü isə mərhum xalq rəssamı Oqtay Sadiqzadənin "Nəriman Nərimanov gənclik illərində" tablosunda görmək mümkündür. Ekspozisiya-

dakı digər lövhələrdən fərqli olaraq, bu əsər 2008-ci ildə işlənib və muzeydə bu münasibətlə xüsusi təqdimat mərasimi də keçirilib. Görkəmli fırça ustası portret janrında işlədiyi lövhədə hələlik müəllimlik qayğıları ilə əhatələnmiş gənc Nəriman Nərimanovun reallığı ilə diqqət çəkən obrazını yaratmağa nail olmuşdur.

1905-ci ildə gənc müəllimin "Hümmət" təşkilatına üzv olması artıq onun dünyagörüşünün təkmilləşməsinin və yeni tutum almasının nəticəsi olduğundan, rəssamların onun həmin dövrkü fəaliyyətini nəzərdən qaçırmamalarını təbii saymaq olar. Elə Toğrul Sadiqzadənin işlədiyi "N.Nərimanov "Hümmət" in yığıncığından sonra" tablosunda həmin dövr təsvir olunub. Zamanında kasıbların - torpağa bağlı insanların böyük inam bəslədikləri Nəriman Nərimanovu küçədə əhatələdikləri vəziyyətdə təsvir edən rəssam, onların təzadlı yaşantılarıyla dolu çöhrələrində gələcəyə ümid işartıları əks etdirməyə nail olmuşdur.

Xalq rəssamı Oqtay Sadiqzadənin yaratdığı "Nəriman Nərimanov. 20-ci illər" tablosu bizi xəyalən Azərbaycanda ictimai-siyasi sistemin əvəzləndiyi dövrə qaytarır. Qurduqları yeni hökumətin çöhrəsi torpaqdan çıxan insanları ağ günə çıxaraçağına nə vaxtsa böyük ümidlər bəsləyən Nəriman Nərimanov rəssam təqdimatında düşüncəlidir. Elə onu əhatələyən əmək adamlarının iri planda göstərilən çöhrələrində də sosialist gerçəkliyini tərənnüm edən əksər tablolarla müşahidə olunan süni-pafoslu gülüşün yoxluğu qarşılığında demək olar ki, əsər bütün mənalarda təzadlı keçən iyirminci illərin siyasi-psixoloji tutumunun ürəkaçan sonluq vəd vermədiyinə bədii işarə kimi qəbul olunur. Yeri gəlmişkən, deyək ki, bu lövhə Nəriman Nərimanova həsr olunmuş çoxsaylı sənət nümunələri arasında yüksək bədii-estetik məziyyətlərinə görə çox uğurlu hesab olunur.

Görkəmli fırça ustası Mikayıl Abdullayevin "V.İ.Lenin yanında" əsərində isə Nəriman Nərimanovun siyasi fəaliyyətinin tarixiləşmiş səhifələrindən birinə bədii görüntü verilmişdir. Süjeti keçmiş SSRİ-yə rəhbərlik edən V.İ.Leninlə N.Nərimanovun görüşü təşkil edir.

Davamı səhifə 23-də

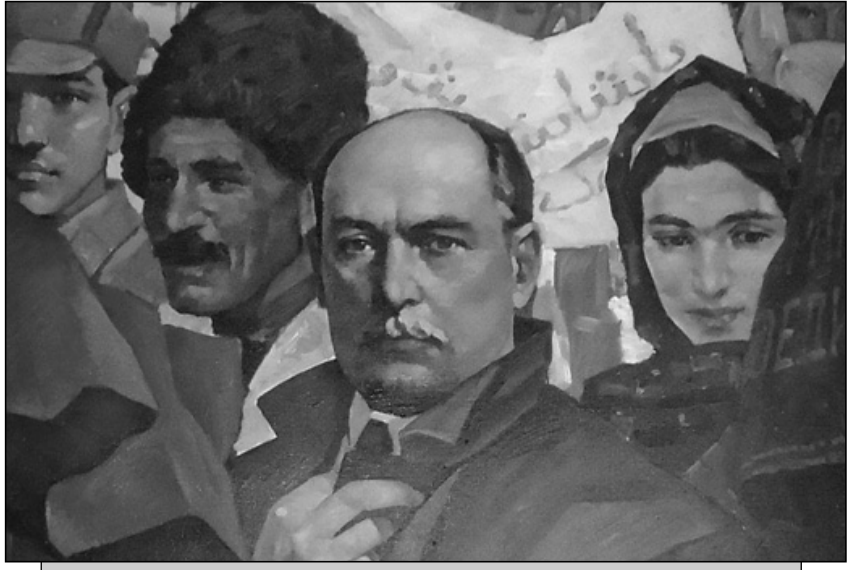
Ə.Rüstəmov: Nərimanovun işlədiyi Qızıl Hacılı kəndi

D.Kazimov: Genuya konfransı

M.Abdullayev: Leninin yanında

O.Sadiqzadə: N.Nərimanov. 20-ci illər

Əvvəlki səhifə 22-də

Süjetli tablolar işləməkdə zəngin təcrübəyə malik olan Mikayıl Abdullayev V.İ.Leninin iş kabinetində söhbət edən hər iki obrazı kompozisiyanın önünə çəkməklə ölkənin taleyinə cavabdeh olan bu iki siyasətçinin mükəlləməsinin tələyüklü məsələlərə həsr olduğunu duymağa imkan verir. Tablonun isti rənglərdən yaranan koloritinin süjetin uğurlu alınmasına təsiri də böyük olmuşdur.

Xalq rəssamı Davud Kazımovun "Genuya konfransında" tablosu isə, adından da görüldüyü kimi, I Dünya müharibəsindən sonra 1922-ci ildə keçirilən mühüm beynəlxalq toplantıya həsr olunub. Rəssamın açıq havada görüntüyə aldığı Rusiya nümayəndə heyəti üzvlərinin arasında Nəriman Nərimanov da var. Əsər, heç şübhəsiz, ilk növbədə tarixi hadisənin bədiiləşdirilməsi baxımından əhəmiyyət kəsb edir. Əlavə edək ki, Nəriman Nərimanovu ora göndərməyə qərar verənlər iqtisadi məsələlərin müzakirə olunacağı bu toplantıda Azərbaycanlı diplomatın siyasi-iqtisadi məntiqinin uğurlu nəticəsinə böyük ümid bəsləyirdilər.

Görkəmli qrafika ustası Ələkbər Rzaquliyevin yağlı boya ilə çəkdiyi "Nəriman Nərimanov" portretində isə müəllifin obrazın yaşantılarına nüfuz etmə bacarığı duyulmaqdadır. Eyni məziyyəti Oqtay Sadiqzadənin kiçikölçülü portretində də müşahidə etmək mümkündür.

Tanınmış plakat ustası Hacığa Nəzərovun çəkdiyi "Nəriman Nərimanov" əsərində qəhrəmanı bayraq fonunda görüntüyə gətirən rəssam, portretin profil təsvirinə baxmayaraq, onun qətiyyət dolu obrazını yaratmağa nail olmuşdur.

Xatirə muzeyinin fondunda saxlanılan iki əsərdə də Nəriman Nərimanovun obrazı yer alıb. Onlardan biri xalq rəssamı Hüseyn Əliyev tərəfindən, digəri isə naməlum rəssam tərəfindən işlənmişdir.

Daha bir neçə əsərdə rəssam təxəyyülü bizi Nəriman Nərimanovla müxtəlif məkənlərdə və ovqatda qarşılaşdırıb. Bunlar xalq rəssamı Kamil Nəcəfzadənin "Xalq haqqında düşüncələr" (1970), monumentalçı rəssam Oqtay Şixəliyevin "N.Nərimanov Bakının fonunda" (1970), Əməkdar incəsənət xadimi Kamal Əhmədinin "N.Nərimanovun portreti" (1971) və mərhum abxaz rəssamı Zaur Adjbanın (1956-1993) "Qayğılı günlər" (1980-ci illər) əsərləridir.

Muzeyin ekspozisiyasında və fondunda Nəriman Nərimanovun ədəbi irsinə bədiiləşdirilmiş görkəm verən əsərlər də az deyil. Bu mənada xalq rəssamları Tağı Tağı-

Nəriman Nərimanov təsviri sənətdə

Görkəmli şəxsiyyətin həyat və yaradıcılığını əks etdirən bədi salnamə öz estetik tutumuna görə diqqət çəkir

Yev və Yusif Hüseynovun yağlı və sulu boya ilə çəkilmiş illüstrasiyalarını qeyd etmək olar. Əgər T.Tağıyevin çəkdiyi tabloda "Nadir şah" pyesinin bir səhnəsinə bədiiləşdirilməsi baxımından əhəmiyyət kəsb edirsə, Y.Hüseynovun tuşla işlədiyi qrafik silsilədə Nəriman Nərimanovun məşhur "Bahadır və Sona" əsərinin ayrı-ayrı səhifələrinə "bədiiləşdirilməsi" tutulub. "Bahadır və Sona" ünvanlı "Bahadırın gəlməsi", "Yolda", "Sonuncu məktub", "Xatirələr", "Bahadır və Yusif" və "Sona və Maşo" kimi lövhələrdə povestlərin kifayət qədər təzadlı süjetə malik olduğunu duymaq mümkündür.

Nəriman Nərimanovun həyat və yaradıcılığını özündə əks etdirən rəngkarlıq və qrafika nümunələri təkcə onun xatirə muzeyində toplanmayıb. Həmin əsərlər həm də

Ulyanovskdakı abidənin fraqmenti

**E.Şamilov:
N.Nərimanov**

Milli Azərbaycan incəsənəti və N.Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı muzeylərinin fondlarında saxlanılır. O.Sadiqzadə, H.Haqverdiyev, Y.Hüseynov, M.Abdullayev, B.Mirzəzadə, D.Kazımov və A.Hacıyevin Nizami muzeyindəki rəngkarlıq və qrafika, eləcə də F.Bakıxanov, E.Şamilov və Ə.Salikovun heykəltəraşlıq nümunələri N.Nərimanov ünvanlı yaddaqalan əsərlərdir.

H.Haqverdiyev və S.Salamzadənin incəsənət muzeyindəki rəngkarlıq tablolarında da Nəriman Nərimanovun ömür yoluna salınan bədiiləşdirilmiş işıq kifayət qədər təsirli və yaddaqalandır, desək, yanlışdır.

Heç şübhəsiz, Nəriman Nərimanovun bədiiləşdirilmiş obrazlarının geniş ictimaiyyətə daha yaxşı tanış olmaları ona həsr olunmuş heykəltəraşlıq nümunələridir. Bunların ən qabarıq görünənini onun Bakıda 1972-ci ildə açılışı baş tutmuş abidəsidir. Tuncdan hazırlanmış bu əsərin müəllifi görkəmli tişə ustası Cəlal Qaryağdıdır. Taleyinə təzadlı ömür payı yazılmış Nəriman Nərimanov şəxsiyyətinə nüfuz etməyə çalışan heykəltəraş yaddaqalan

plastik bədiiləşdirilməsi ilə onun monumental obrazını yaratmağa nail olmuşdur. Respublikamızda diqqətçəkən digər bir büst-abidə isə 1964-cü ildə Sumqayıtda ucaldılmışdır. Görkəmli heykəltəraş Mirrəli Mirqasımovun təxəyyülünün məhsulu olan bu portret-heykəldə də möhtəşəmlik duyulmaqdadır.

Nəriman Nərimanovun Ulyanovsk şəhərində yerləşən abidəsi də icra sənətkarlığı baxımından diqqət çəkir. Qırmızı qranitdən hazırlanmış bu heykəlin müəllifi Əməkdar rəssam Aslan Rüstəmovdur. Əsərin 1977-ci ildə baş tutan açılışında Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev də iştirak etmişdi.

Sonda deyək ki, Nəriman Nərimanova olan ümumxalq məhəbbəti və onun xatirəsinin əbədiləşdirilməsinə göstərilən dövlət qayğısı görkəmli ictimai xadim və yazıçının həyatına həsr olunmuş bədiiləşdirilmiş nümunələrin bu günümüzdə də yaradılmasını şərtləndirmişdir. Ona görə də bu yerdə Nəriman Nərimanovun həsr olunmuş bədiiləşdirilmiş nümunələrinin şərh olunanlarla məhdudlaşmadığını dilə gətirməklə, hələ bundan sonra da bu yöndə yaddaqalan əsərlərin yaradılacağına ümid bəsləyirik. Belə ki, buna Nəriman Nərimanovun Vətən və millət sevgisindən bir an belə əskik olmayan ömür yolu əsas verir...